

Vilonya

Templomunk és lelkészlakásunk

(Történelmi áttekintés)

Irta: **Temesváry Kálmán** Lelkész
Vilonya 1974

A Vilonya névről

A Veszprém környéki falvak egy részének neve még a honfoglalás előtti időből származik. A honfoglaló őseink a Balaton mellett egy szláv néptöredéket találtak, amely ide a Nyitra vidékéről menekült a morvák támadásai elől. Tőlük maradt ránk például Kenese, Paloznak, talán Arács, és Tihany neve. Hajmáskér és Papkeszi nevében két honfoglaló törzsnek, a Kérnek és a Keszinek a nevét találjuk. Hajmáskér neve már a Veszprémi püspökség alapító levelében, 1002-ben szerepel. Berény név nemcsak Vörösberény nevében fordul elő. Berhida is Berényhidából rövidült. Egy kálóz község pedig Vilonya és Peremarton szomszédságában is volt. A török időkben pusztult el. Emlékét a Káloz forrás őrzi. (Szentkut) Jutas és Faisz Árpád fejedelem utódai voltak. Ös, (Öskü és Ősi nevében) honfoglaló nemzetségszű, az akkori szóhasználat szerint bő volt. Sólly neve egy Sol, azaz Saul nevű embertől származott, akit másképpen Beteregnak is hívtak.

A Vilonya név is valószínűleg egy honfoglaláskori személy neve volt eredetileg, de akkor még nem így hangzott. Községünk neve először 1369-ben fordul elő egy peres iratban. Akkor Vaniola alakban írták és Vanyolának ejtették. Ma is van ilyen nevű község a Pápai járásban. Ezt a Vanyolát 1222-ben egy okiratban Vinula-nak írták. Tehát a mi falunk neve is eredetileg Vinula volt. Ebből 1369-re Vanyola, 1481-re Vínyola lett és 1696-ban már a mai kiejtés szerint Vilonya-nak írták.

Vinula személynevet nem találtam a régi okmányokban, de Ulla nevet igen. 1095-ben egy lovászt hívtak így, aki Ketellakán lakott. A név a török nyelvekből (kun és más nyelvekből) érthető, jelentése: ló, de lovas küldöncöt is jelent. Magyar nyelvű változata Luadi. Ilyen neveket abban az időben a lovas foglalkozású embereknek adtak. A Vilonyán hajdan virágzó lótenyésztésre vallanak azok a lófogak, amelyeket a lelkészlakás kertjében a kaszáló feltörésekor fordított ki az eke. Petrétei bácsi a harangozókertben a kavicsrétegen talált egy régi lópatkót. 1369-ben is a vilonyai lakosok a fehérvári káptalan nemes jobbágysai. Tehát egyházi nemesek, akik a földesúrnak katonai szolgáltatást teljesítettek. Ez pedig akkoriban lovas szolgálat volt.

A Vinula név első tagja a v i n a mai vén szó régi, í-vel ejtett alakja. A honfoglaló magyarok családi közösségekben éltek együtt. Egy-egy nagy család, rokonság, együtt élt, együtt gazdálkodott. Falu szavunk abban az időben az együtt élő, együtt lakó nagy családot jelentette. Az ilyen nagy-családnak a fejét (vajdáját) mondták a faluvéninek. Így ejtették: fovine. Az a Vinula, akiről falunkat elnevezték, ilyen családfő, faluvéne lehetett és mivel lótenyésztő és bizonyára lovas szolgálatokat teljesítő is Ula volt a neve. Így illeszkedik bele Vilonya azoknak a környékbéli községeknek a sorába, amelyeket nevük és a legrégebbi okmányok tanúsága szerint is honfoglaláskori településeknek kell tekintenünk.

A templomról

1968 augusztusában levelet kaptam Horváth Endrétől, néhai Horváth Lajos lelkész fiától, melyben arról írt, hogy szeretne még egyszer istentiszteleten részt venni abban a templomban, ahol megkeresztelték és ahol édesapja Isten ígését hirdette. Bizonyára sokan vannak, akiknek mikor templomról van szó, a vilonyai templom jelenik meg lelki szemei előtt, mert itt keresztelték meg őket, itt konfirmálóztak, itt vettek először úrvacsorát, itt áldatták meg házasságukat, itt szállt énekük és imádságuk Isten színe elé, itt hallgatták Isten ígését.

„Míly szerelmesek a te hajlékaid, Seregek Ura! ...Boldogok akik lakoznak a te házában; dicsérnek téged szüntelen.” Mondja a zsoltáríró (Zsoltárok 84.) Ezért is szeretném elmondani, amit évek során templomunkról megtudhattam.

A Balaton környék műemlékei című könyvben olvastam:

A XII – XIII. század fordulója idejétől a Balaton északi partja kisebb-nagyobb falusi kőtemplomokkal népesült be. Ezek általában egyhajós, külön torony nélküli, egyenes záródású szentélyű, terméskőből emelt egyszerű kivitelű épületek. Nagyobb részük már rom. (Máma, Káptalantóti, Csepely, Kisdörgicse, Apáti, Ujlak, Kövesd, Örvényes, Sóstókál, Révfülöp.)

Amit a műemléki könyv ezekről a templomokról leír, az pontosan ráillik a mi vilonyai templomunkra is. Ennek is egyenes záródású, négyzetes szentélye van, amelyet kőből készült dongás boltozattal fedtek be (Szentélynek – régi szóhasználattal – a templom keskenyebb részét nevezik. Idegen szóval apszisznak is mondják). A templom hajójának eredetileg is lapos mennyezete lehetett. Tehát templomunk annak építési módjából ítélve az ezeregyes század évek végén, vagy az ezerkétszázad évek elején épülhetett.

Sokan tudnak arról, hogy a templom alatt és mellett bizonyos építmények vannak a föld alatt. Néhány évvel ezelőtt a rendőrség segítségét kellett igénybe venni, hogy ezeket az építményeket a kíváncsiskodó fiatalok rongálásától megvédjük. Szóljunk ezekről is, hogy meg tudjuk védeni ezeket a sok-évszázados emlékeket.

Bátorfi Lajos: Adatok Zala megye történetéhez című könyve 1878-ban jelent meg. Ennek a könyvnek v. kötetében a 78-80 oldalakon olvashatunk Vilonyáról is. „Az itt lakó népek szájából hallani, hogy ez (tudniillik a lelkészlakás) valamikor Görög Barát klostrom volt, mely mondást láttatik igazolni az épület különös alkotásán kívül az is, hogy ez előtt 40-45 esztendővel a régi templom újjátván, annak földalatti boltjaiból vastag kámzsa posztó darabokat hánytak ki, melyek a csontvázak mellett találtattak.”

Bátorfi könyve 1878-ban jelent meg. Ha ebből levonjuk a 40 – 45 évet 1838, illetve 33-at kapunk. A templom renoválás 1841 – 1842-ben volt. A könyvhöz az adatokat már előbb össze kellett gyűjteni. Így a kripták megtalálása az 1796 évi toronyépítés alkalmával történhetett. Akkor fundámentumot kellett ásni és így jöhettek elő a középkori sírboltok. Tehát kriptákról van szó és nem valami titokzatos dolgokról. Ilyen kriptákat a templom északi oldala mellett is ismerünk. Még az idősebbek emlékeznek rá, hogy a templom-renoválások alkalmával ezekbe oltották a meszet. Ezeknek az építményeknek a méretei: Szélességük 100 cm, hosszúságuk 180 cm, magasságuk a boltozás kezdetéig 130 cm. Az egyik boltozata kő és téglá vegyesen, a másiké téglá. Téglapadlósak. A két kripta egymás folytatásában van, de nem egészen egyvonalban. A kripta nyílása kelet felől van és töredezett vöröskő és egy öntvény – lap fedí. Felirat nem látható rajtuk. B. Takács Imre mondotta, hogy a templom déli bejárata előtt is van a földben egy asztallap nagyságú vöröskő. Ez is kriptát zárhat.

Bátorfi említett könyvében feljegyzett egy vilonyai szájhagyományt, amely szerint görög barátok temetkeztek a templom alá. Ezekről a görög barátokról már Fényes Elek is írt 1836-ban megjelent könyvében. Semmi hiteles adat nincs azonban arról, hogy Vilonyán valamiféle szerzetes rend lett volna. Valószínűbbnek tartjuk, hogy az egykori vilonyai lakosok, akik I. Lajos király idején - módos nemesemberek voltak - temetkeztek ezekbe a kriptákba. Posztó ruhát ők is viselhettek, nem csak a szerzetesek. Egyébként abban az időben általános szokás volt, hogy a templom mellé temetkeztek. Ezeknek az ősöknek a csontjai kerültek elő a földből, amikor 1945-ben szovjet katonákat temettek a templomkertbe.

A templom szentélyének északi falában van egy vak-ablak. Ez a középkorban szentségtartó fülke volt. A keleti csúcsfalban egy lőrés forma gótikus ablak volt, amelyet 1945-ben szétlőttek. A cintérium is gótikus jegyeket mutat. Bejáratát késő gótikusnak mondják. Boltozata keresztátlós. Valamikor ravatalozó helynek használhatták. A múlt század első felében az özvegyek és gyászolók innen hallgatták az istentiszteletet. A két padka mellett további padok is voltak az idejének részére. A mohácsi csata (1526) után a török portyázó csapatok ellenállás nélkül dúltak, rabolták az országot. Egy ilyen sereg 1529-ben környékünkön is pusztított. Az adó összeírók 1531-ben Kádárta, Szentistván, Peremarton, Berhida, Ósi, Papkeszi, Vörösberény, Máma, Kenese, Kajár, Csajág, Rostán, Sandor, Malomsár alvakban összesen 227 töröktől felégetett portát írtak össze. Ezzel szemben az adózó porták száma 244 volt. Tehát ezekben a falvakban a házaknak csaknem felét felperzselték a törökök. Vilonyán, Litéren, Sólyban 1531-ben nem végezték el az összeírást, mert ezekbe a falvakba Móré László palotai földesúr nem engedte be az összeírókat. Bizonyos, hogy a pusztítás nálunk is hasonló volt, mint a környéken. Még 1536-ban is 9 adózó, 2 puszt, azaz lakatlan, és 21 szegényszeren lévő portát írtak össze. A 9 telkessel szemben tehát volt 21 zsöllér. A rabló-hadjáratokkal együtt járt a gyűjtogatáson kívül, hogy a fiatal férfiakat és nőket elvitték rabszolgának és az állatokat elhajtották. A vilonyai lakosok is úgy juthattak zsellérsorra, hogy állataikat elrabolták és nem volt mivel művelniük a földeket. 1545-re már 16 telket tudtak megművelni. A helyzet azonban egyre súlyosabb lett. 1543-ban elesett Fehérvár. A község földesura, a fehérvári káptalan, Pozsonyba menekült. A király Vilonyát a palotai várhoz csatolta, amelynek ekkor a báró Podmaniczky család volt a földesura. Ez a család evangélikus volt és ez kedvezően befolyásolhatta a reformáció terjedését. 1552-ben Veszprém is török kézre került. 1559-ben a Podmaniczkyk visszaadták a palotai várat a királynak. A háborús körülmények között a falu lakossága megfogyatkozott, 7 – 8 család lakja, de azok is állandóan változnak. Az összeírások azonban mégis azt mutatják, hogy a környék nagyarányú elnéptelenedése idején i Vilonyán mindig laktak.

Milyen lehetett ilyen körülmények között a templom? Mit szenvedett a háborús pusztításoktól? Erre vonatkozó feljegyzés nem találtunk. Azt azonban könnyű elgondolni, hogy a lakosság nem igen tudott karbantartásáról gondoskodni.

Az 1617. évi urbárium így sorolja fel a vilonyai lakosokat: Baráth István bíró, Ketheli András, Kovács Bálint, Nana Imre, Puskás János, Kanisai Tamás Keotheo (költő) Mihály, Nagy Péter, Ács Gáspár, Imre Miklós, Gellei János teljes jobbágyok, Takács Gergely nemes és Decske János zsellér. Puskás János és Takács Gergely valószínűleg a mai Puskás és Takács családok őse. Tehát a lakosság már nem cserélődik úgy, mint előbbre. Ez a 13 család kapott először református lelkészt. 1618-ban Vilonya még nem szerepel a Dunántúli egyházkerült összeírásában. Ez azonban nem jelenti azt, hogy lakói nem voltak reformátusok. Szentkirályszabadja sem szerepelt ebben az összeírásban, de más forrásból tudjuk, hogy Berény társegyháza volt és lelkésze Berényben lakott. Így lehetett Vilonya is valamelyik közeli lelkész gondozása alatt. Az 1621. évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvében azonban már olvasható, hogy akkor Miskolczi Gergely volt a predikátora. Ettől kezdve állandóan volt lelkésze a gyülekezetnek. A XVII. Századból ugyan nem ismerjük az összes lelkészek neveit, de ebből az időből nagyon kevés adatot sikerült felkutatni. 1723-tól azonban az anyagkönyvekből minden lelkész nevét és szolgálati idejét pontosan ismerjük.

Palotáról 1867-ben úzték ki a törököket. Ezzel vidékünkön végleg megszűnt a török uralom. A falu népének helyzete azonban még talán rosszabbodott is. Nagyszámú német katonaságot szállásoltak be a környékre. A szállásadónak kellett tartani a katonákat a lovaikkal együtt. Ez volt a dupla porció. Az amúgy is szegény lakosságot valósággal éhínségre juttatták. Az 1696. évi összeírás szerint a malom zálogba van adva. 1702-ben az összeírók 10 jobbágycsaládot találtak a faluban nagyon rossz állapotban lévő házakban, a templom pedig romokban hevert. Aztán jött a Rákóczi-féle szabadságharc, amely 1711-ben ért véget. A változó szerencsével folyó háborúk csak növelték a bizonytalanságot és a szegénységet. Ilyen körülmények között csak 1720-ban tudtak hozzáfogni a templom renoválásához, de a lelkészváltás következtében a munka elakadt. Majd az új lelkész, Somlyai Baranyai János idejében 1723-ban folytatódott és 1728-ban fejeződött be. Ezt a templom mennyezetére ezekkel a szavakkal jegyezték fel: „Ezen Isten dicsőségére ex ruiniis (romjaiból) restauráltatott Istennek házát építgetvén 3 ízben ab anno 1720 és 23 elkezdvén, 1728-ban végezödvén, akkor húséges tanító Tiszt. Baranyai János, Törvénybírák Horváth S István, Szabó Pál, Csere István,

- falut szolgáló bírái Barát Ferenc, Keskeny Gergely, Kovács Gergely
- tanácsbeli több esküdtek Puskás Mihály és Gergely, Szabó Benedek,

Pap Mihály és Kis Mihály Bíróságok és közönséges szent forgolódásuknak idejekben. Asztalosi munka quod Pluramis (több színű) festéssel egyben elaboráltatott Bicskei Földes Mihály által.

Per me etian Ballog.” Az utolsó nevet a megkopott feliratról valószínűleg rosszul olvasták és írták le. Bicskei Földes Mihály ugyanis a vilonyai templomberendezéssel egyidőben a sólyi templomon is végzett hasonló munkákat. 1724-ben karzatot készített, amely most a budapesti iparművészeti múzeumban van. 1725-ben festett famennyezetet és szószékkoronát, 1728-ban tizparancsolat táblát készített. Ezekben a munkálatokban Csillag Péter sólyi nótárius, azaz jegyző, aki egyben tanító is lehetett, volt az asztalosmester munkatársa. Ez a sólyi templom mennyezetére fel volt írva. A feliratot Visolyi Lázár sólyi prédikátor 1824-ben lemázolta és ez az irat az egyházkerületi levéltárban fennmaradt. Tehát valószínű, hogy a vilonyai mennyezet festésében is ez a Csillag Péter volt a segítőtárs. Milyen volt ez a mennyezet?

Léckeretbe foglalt 51 téglalap idomból állt. Olyanokból, mint amilyeneket a keleti karon is láthatunk. Ezeket fehér alapon vörös, zöld, kék, sárga, fekete és ibolya színben pompázó virág motívumokkal festette tele az asztalosmester. Nem minden tábla volt más rajzú. Az azonosak általában kettesével helyezkedtek el egymás mellett. Tulipánok, akantusz virágok, szőlőfürtök, gránátalmák, stb. a minták. Néhány egyéni és ritkább motívuma: egy zárt, éles kontúrba foglalt bogycs gyümölcs és egy nyitott korona. Négy mezőben azonban nem virágokat festett. Egyben feketére festett, nagy kétfejű sas látható, gyomrában a magyar címerrel. További három táblán feliratokat lehet olvasni. Egyikben döcögős magyar vers 12 sorban azt mondja el, hogy Zitai Imre és János voltak a község protektorai, utánuk Salomvári János, Kiss Sándor és Zámori Magdolna. A két Zichy testvér a község földesura volt. Salomvári János veszprémi szolgabíró Zámori Magdolna pedig a felesége volt.

Ők úgy kerültek a protektorok közé, hogy Zichy János kölcsönként tőlük 3000 forintot. Salomváriék pedig megkapták biztosítékul Vilonyát minden jövedelmével együtt, míg a kölcsönt vissza nem fizette. Tehát Salomváriék földesúri jogokat élveztek Vilonyán és úgy látszik a templomépítést is támogatták. Kiss Sándor nevével máshol nem találkoztam. Egy másik felirat latin nyelvű vers és VI. Károly császárt dicsőíti. Ugyanezt írták fel a sólyi mennyezetre is. Ez a császár mint magyar király III. Károly néven ismerős. A harmadik felirat az építés idejét, az egyházi tisztségviselőket és az asztalos mestert nevezi meg, segítő társával együtt. Ez már fentebb olvastuk.

Arra vonatkozólag nincs feljegyzés, de biztosra vehetjük, hogy ekkor készültek a padok, a nyugati karban lévő kivételével, és a keleti kar is. Valószínű ez utóbbi is a mennyezethez hasonlóan volt kifestve. Csak amikor ez a festés megkopott, levakarták és fehérre mázolták. Ahol a mai napig megmaradt ez a festett berendezés, ott a padok eleje is ilyen díszes

mintákkal van befestve. A kar feljárójánál nálunk is megmaradt két festett tábla. Karunk asztalos munkája nagyon hasonlít a sólyihoz. Nem csoda, hiszen egy kéz munkája. A sólyi kar ma az iparművészeti múzeumban van Budapesten.

A következő változás a templomon 1796-ban történt. Ekkor építették hozzá a tornyot. Ez úgy történhetett, hogy a nyugati oromfalat lebontották, és köveit a toronyba beépítették. Mikor a kő elfogyott, téglával folytatták az építést. Így a templomot 495 cm-rel meghosszabbították. Ez a toldás ma a falon jól látható. A torony barokk stílusban épült. A torony-sisakot fazsindellyel fedték be. Hasonló fazsindelyes lehetett a templomtető is. A torony építésének évszáma a legrégebbi anyakönyvünkben fel van jegyezve. Egyéb írásos emlék a toronyépítésről nem maradt ránk.

A múlt századi renoválásokról Szűcs Béla 1901. évi előadásából tudunk. „1841 és 42-ben Csepregi István kurátorságában kiujtattott a templom és a torony. A haranglábak megfordítottak. A padok zöld színre festettek. Ablakok, saluk, szószék, papszék, úrasztala újból készülnek, - a torony tetejére egy forintnyi áldomásért a gomb feltéttetik, s mindez kerül az akkori viszonyokhoz képest 1210 váltó forint é 85 krajcárba.” Az ekkor készült szószék van most is használatban.

1869 tavaszán a templomtetőt zsindelezik 364 Ft 84 krajcár értékben. 1875-ben Fehéri Antal alsóórsi kőfaragó mester lekövezte a templom talaját 474 négyzetláb területen alsóórsi vöröskövel, négyzetlábanként 25 krajcárért osztrák értékben. Előzőleg téglapadlós lehetett. Mivel az nagyon kikophatott, azért kellett kicserélni.

1901. április 28-án az egyházközségi közgyűlés elhatározta a templom renoválását. A templom tetőzetének megsindelyezettetéséről, a toronytartó gerendák újbóli berakásáról, a legnagyobb hibáknak halaszthatatlan kiigazításáról volt szó. Az építkezés fedezésére pótdó kivetését is elhatározták, azzal a feltétellel, hogy erre vonatkozólag a költségvetésnek beérkezése után határoznak részletesen.

Május 27-én a presbiteri gyűlés elfogadta ifj. Kész Antal veszprémi ács iparos 1200 korona összegű költségvetését és az építési költségek fedezésére pótdó kulcsot dolgozott ki. ¼ telek után 24 korona, egész zsellér birtok után 6 korona, házas zsellérré 4 korona, egy m.hold szőlő után 2 korona, mesterség után 10 korona, önállótanoknál személyenként 4 korona. A pótdó 2 év alatt negyedévi részletekben fizetendő. A június 2-án tartott közgyűlés örömmel fogadta az arányosított pótdó kulcsot és többen a pótdón felüli adományokat is megajánlották. Ugyancsak elfogadták Léb József veszprémi kőműves mester 500 koronás költségvetését.

Szűcs Béla lelkész a régi festett famennyezetet felajánlotta megvételre a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Szalay Imre múzeumigazgató június 7-én azt válaszolta Szűcs Béla levelére, hogy ajánlatát áttette az országos iparművészeti múzeumhoz, amely valószínűleg készségesen fog azzal foglalkozni. Július 17-én Szalay igazgató közölte Szűcs Bélával, hogy a Nemzeti Múzeum 939 korona értékben megveszi a templommenyezetet a január 5-én kelt ajánlat értelmében és intézkedik az elszállításáról.

Szűcs Béla örömmel vette tudomásul a múzeum döntését: „A régiség e tisztes maradványát – írta az igazgatónak – nagy kár lett volna figyelmen kívül hagyva lomtárba helyezni, vagy nyomtalanul megsemmisíteni.” Szakembert kért a leszedésnél és a csomagolásnál való felügyeletre, akit ő örömmel vendégül lát. A következő levélben már jelenti Szűcs Béla az igazgatónak, hogy 24-én a mennyezet lebontása igazi szakértelemmel megtörtént. Hat ládában – amelyek az ABC betűivel vannak sorrendben megjelölve – szalma közé csomagolva Hajmáskéren teherárúként vasútra adták. Leírta a templom fekvését is, hogy a mennyezetet Budapesten pontosan össze tudják állítani. A leszedett darabok sorszámozva voltak. Így került az 1728-ban készült mennyezet a Nemzeti Múzeumba, ahol ki is állították. Ezzel a tudomány számára megmentették. Ára pedig az új mennyezet elkészítését jelentősen segítette. A mennyezet ma a Néprajzi Múzeum birtokában van. Egy részét pedig Pápán az egyházkerületi múzeumban állították ki. A templom megújításáért a gyülekezet szeptember 1-én már hálát is adott. Az egész építkezés 3.580 koronába került. Az ács és kőműves munkadíj 1.700 korona volt. Nem tudjuk Hajda Gyula asztalos és Rostási István festő, veszprémi iparosok munkadíját és a vásárolt anyagok értékét. A gyülekezeti tagok az ismertetett kulcs szerint és az azon felül is adott adományaikkal 2.390,90 koronát adtak össze. Az adományozók közül emeljük ki özv. Nagy Pálnét, aki 200 koronát adott. Ez az adomány egyenlő volt az akkor legnagyobb birtokos Horváth József és Gyula adományával. Özvegy Nagy Pálné állami egyenes adója 1880-ban 8 korona volt. Tehát sokkal többet adott, mint ami birtoka után rá ki volt vetve. Megemlíti a feljegyzés, hogy Klubecz Vince gondnok, Horváth József és Miklós János presbiterek a pénz előteremtésében és az anyagok beszerzésében fáradoztak. A gyülekezeti tagok a fogatos és gyalogos munkában nagy készséggel vettek részt. A lelkész lányai terítőket készítettek a megújított templomba.

A templom következő renoválására 1929. szeptember 22-én Horváth Lajos lelkész elnökletével hozott határozatot a presbitérium. Megállapították, hogy a tetőzet igen gyenge, esőt, havat átenged s az a veszély fenyeget, hogy a plafon leszakad. Építetű bizottságot választottak: Hajda Dezső gondnok, Miklós Gyula, Zergi Dániel, Takács Sándor és Takács János presbiterek személyében.

Irattárunkban vitéz Borzsák Ferenc székesfehérvári ácsmester költségvetését találtam meg. Eszerint a végzendő ács munka: a templom fazsindelyes tetőzetének lebontása, eternit alá lécezése és eternittal befedése. A toronytető lebontása és újra elkészítése, eternittal befedése. Lépcsők és padok lábdeszkáinak kijavítása. A költségvetés összege 1.237 pengő volt. A munkálatok azonban nem Borzsák, hanem mint Takács István gondnok tájékoztatott Knolmajer balatonkövesdi ácsmester végezte el. A toronytetőt a régi mintájára készítették el és bádoggal fedték be. A kőmíves munkákkal az egész renoválás 5.312 pengőbe került. A renoválás után hálaadó istentiszteletet az új lelkész: Hajda Gyula beiktatása alkalmával 1930. december 28-án tartották meg. 1945. március 22-én, amikor a községet elfoglalták, aknatűz pusztította el a templomtető eternit fedésének körülbelül felét. A torony északkeleti sarkát lövés érte. A keleti csúcsfalat is belőtték és az ott lévő gótikus ablak megsemmisült. A csúcsfalon keletkezett mintegy négyzetméternyi részt még akkor tavaszon Puskás Pál berakta. A tetőt is ő javította ki a határból behordott barak-deszka és farostlemez anyagával. A javítási munkákért 1.400 pengő munkadíjat fizettünk, amelyet a gyülekezet erre a célra adakozott.

1947-ben tudtuk Várpalotán bontásból az eternitet megvenni. Ez 1.325 forintba került. Ez ugyan más alakú és méretű volt, mint a templomon lévő, de megvettük, mert nem tudtuk, mikor lehet újat venni. 1948. április 16-án már 100 db megfelelő méretű új eternitet tudtunk venni 169,95 forint értékben. A tetőjavítást Tolnai Gáspár sólyi ácsmester végezte el. Neki 1.040,60 forintot fizettünk. A rombusz-pala részére át kellett lécezni a tetőnek azt a részét, ahova az került. 1953 tavaszán Bagdi József 200 forint munkadíjért kijavította a torony lövésű sérülését. 1956 áprilisában a kirozsdásodott toronysisakot festettük be 6.000 forint költséggel. 1958-ban a torony falát javították, meszelték. A templomtetőt javították. Az összes költség 13.045,45 forint volt. 1969-ben újra tetőt kellett festeni. Akkor 7.050 forintot fizettünk. Az 1945 után a templomon végzett javítások idején gondnokok voltak: 1945-ben B.Takács Imre, 1948-ban Velegi Lajos, 1956-ban Nagy Károly, 1958-ban Klubecz Vince, 1969-ben Takács István.

Így maradt fenn immár több mint hét évszázadon keresztül templomunk. Érték súlyos csapások, háborús pusztítások, de pusztította maga az idő is. De az egymást követő nemzedékek áldozatkészsége romjaiból is megújította és örökül hagyta számunkra. Szeressük és becsüljük meg ezt a szent helyet. Foglaljuk össze a templom műemléki jellegzetességeit:

A négyzetes, egyenes záródású, dongaboltozatos szentély. Északi falában gótikus szentségtartó fülke maradványa. A cintérium késő gótikus kapubélletei és a keresztátlós boltozat. A torony egészében a barokk építészeti stílust mutatja. A torony felőli részén korinthusi oszlopfők. A kerítés falában a falu felőli ajtó mellett gótikus ív részlete. A keleti kar Bicskei Földes Mihály (1720-28). A szószék nagyon szép empir stílusú munka (1841-42). A kis harang felirata: Josef Steinstock goss mich in Ofen 1747. Setinstock József öntött engem Budán 1747-ben. A 181 kg-os nagy harangot Slezák László öntötte és 1931-ben vette a gyülekezet 1.044 pengő értékben. Az úrasztali edények közül műemlékileg védett a boros kanna, amelynek ez a felirata: A VILLONYAI REFORMÁTA SZ.ECCLÉSIA KANNÁJA 1713. Ez a korsó reneszánsz stílusú és valószínűleg jóval régebben észült, mint a rajta lévő évszám. Az évszám valószínűleg azt jelent, hogy akkor került az ekklézsia tulajdonába. Ugyancsak műemlékileg védett az egyik úrvacsorai kehely, amelynek ez a felirata: VILLONYAI SZ. ECCLÉSIA A. 1797. Kedves emlék a vilonyai gyülekezet számára a Pap Gábor püspök által adományozott úrasztali terítő. Ennek a felirata: Szülőföldre: Vilonya ref.egyházának ISTEN DICSŐSÉGÉRE 1878. Pap Gábor ref.püspök.

A terítő ajándékozása alkalmával a következő levelet küldte Pap Gábor püspök: „Tisztelendő Úrnak a’ szent Gyülekezet és érdemes Elöljáróságának – minden rendű és rangú tagjának. Szeretett Testvéreim az Úrban! Vilonyához, a’ hol születtem, ref.egyházához, melynek szent házában kereszteltettem, s híveihez az egyháznak – kiknek körében mint lelkész működtem ‘s kiket a’ távolban is szívem mélyéből – lelkem teljéből szeretek ... most is a’ legédesebb visszaemlékezésnek szent kötelékei csatolnak. Távozásomat is a kedves körből csak a Superintendensi hivatallal együtt járó kötelességeknek könnyebben teljesíthetése s így hivatalos állásomból folyó szükségesség – nem pedig szíveinknek egymás iránti elhidegedése idézte elő, mert hiszem, hogy valamint az én szívem most is melegen dobog a’ Vilonyai egyház híveiért, kedves szülőtte földieimért, valamint és most is örömmel lángolva gondolok újra közöttük töltött kedves és feledhetetlen napjaimra...úgy Vilonyán is vannak még, akik jól emlékeznek rólam, kik szeretettel emlékeznek vissza volt lelkipásztorukra. Lélekben ott vagyok most is folyamatosan, mert egymást szerető lelkeket a’ tér, idő elválasztani nem

képesek, imáimba Istentől áldást kérőleg foglalom be most és ezentől is úgy a szent gyülekezetet, mint annak minden egyes tagját.

S hogy szeretetemnek külsőleg is adjam tanúbizonyságát, hogy legyen jel. Mi a szent gyülekezet iránti szeretetemről bizonytságot tegyen annak minden egyes híve előtt, tudván azt, hogy az Úr Szent asztalának terítéke hiányos – mai napon bérmentve egy úrasztali terítőt tettem föl a' szekérpostára a' Vilonyai ref.egyház számára. Fogadják tőlem e' csekélységet oly szíves jóindulattal, minővel én azt szíves szeretetem jeléül küldöm. Isten áldását kérve az egész szent Gyülekezetre, vagyok Budapesten ápril.30.1878. Pap Gábor püspök."

A másik nagyon szép aranyhímzéses úrasztali terítőt a Nőegyesület csinálta 1940-ben 125 pengő értékben, a budapesti Erna kézimunka boltban.

A lelkészlakásról

A Veszprémi Járási Tanács VB II. Igazgatási Osztály 170-1/1950 sz. alatt értesítette egyházközösségünket, hogy a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja templomunka és lelkészlakásunkat műemléknek nyilvánította. Miután ezt az értesítést megkaptam kezdtem tájékozódni afelől, miért is műemlék ez a két egyházi épületünk. A templomra vonatkozó ismereteimet már leírtam. Most szeretném azt is elmondani, mit találtam a lelkészlakásra vonatkozóan. Békefi Remig: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban c. 1907-ben megjelent könyvében a 86. oldalon olvastam: „A vilonyai ev.ref.pap lakása a XV századból való. Homlokzatán ez olvasható: 1481 REN. A „REN” kétségkívül azt jelenti, hogy az 1481-ben épült házat később renoválták.” Tehát a lelkészlakás homlokzatán 1907-ben még volt egy kőtábla, amelyre az 1481-es évszám volt felvésve. Az én véleményem az, hogy ez nem az építés, hanem már egy renoválás évszáma. A házat 1481-ben már renoválták. Az építkezésnek tehát annál jóval előbb kellett történnie. Erre tárgyi bizonyítékok is vannak. Ma az épületről sok helyen omlik le a vakolat. A vakolat alól pedig gótikus faragású kő és ablak-keretek darabjai jönnek napvilágra. Amikor az épületet átépítették a régi falakból kitermelt köveket az új falakba építették. Nagyon szép gótikus faragású kő ajtószár látható az előszoba falában a lépcső mellett. Az udvar felől is több ilyen követ láthatunk. Az iroda falában több helyen is. A konyhaablak alatt is van egy valószínűleg ablakkeret darabja. Az istállóban, a pince falában ez késő gótikus ajtó kőkeretének egy részlete látható. A belső pincében két elfalazott gótikus stílusban épült. Egy építészeti stílusban hosszabb ideig építkeznek. Így az épület építésének

pontos idejét, írásbeli adat híján nem tudhatjuk, de azt Fényes Elekkel, Bátorfi Lajossal, s az 1906-ban megjelent Magyarország Műemlékei c. könyvvel egyértelműen a XIV. századra tesszük.

Milyen lehetett eredetileg a lelkészlakás?

A lelkészlakás legrégebbi leírását Fényes Elek: Magyarország mostani állapota statisztikai és geográfiai tekintetben, Budapesten 1836-ban megjelent könyvében találtam. Eszerint: Nevezetesen itten a predikátori lakás, mely még a XIV. században készült s közvélekedés szerint Görög barát klastrom volt, s áll: egy kis szobából, egy konyhából, s ebből nyíló nagy szobából, s még egy kamrából. A szobákon alól részint pincék, részint istállók vannak. Egyébiránt az egészépület felette roskadozó karban áll.

Ugyanilyenek írja le a lakást Bátorfi Lajos már említett könyvében, de hozzáteszi, hogy a szobák még most is azon rettenetes és csaknem fél öl átmérőjű tölgyfa gerendákon nyugosznak, melyek a falakba bizonyosan az épület kezdődésével tevődtek.

Ilyennek ismérték a lakást azok a ma már nem élő idős testvéreink (Hajda Dezsőné, id. Puskás József, B. Takács Imre), akik fiatal korukban a lelkészlakásban többször jártak. Ők még azt is elmondták, hogy az épület előtt délről tornác volt. A pince keleti részének bejárata az utca felől volt és onnan nem lehetett átjárni a pince nyugati részébe. A keleti rész volt a borospince, a nyugati istállónak használták. Ebbe egy fészereken keresztül lehetett bejárni, melynek faragott kövekből készült, nagy félköríves bejárata volt. Így emlékezett a lakásra Somogyi János lelkész, Szűcs Béla veje és felsége is.

Az épület múlt századi leírásaiból és visszaemlékezésekből ezt a képet alkothatjuk magunknak: Az udvarról lépcsőn lehetett felmenni a tornácra, ahonnan a konyhába nyílt az ajtó. A konyhától jobbra a kis szoba, balra a nagy szoba nyílt. Ezek mennyezetét vastag tölgyfa-gerendák tartották. Somogyiék visszaemlékezése szerint a kamrához külön lépcső vezetett és ajtaja a tornácra nyílt. Az épület alatt elől a boros pince, hátul az istálló volt.

A leírásokból és Szűcs Béla 1901-ben tartott előadásából azt látjuk, hogy a XIX. Században a lelkészlakáson lényeges változás nem történt. A karbantartási munkák is a zsupptető időnkénti szükségszerű megjavításából álltak. A XVIII. Századból a lelkészlakásról semmi írásos emléket nem találtunk, de valószínűnek tartjuk, hogy abban az időben mikor a templomot romjaiból újjáépítették, 1720-28 táján a lelkészlakáson is végezhettek felújító

munkálatokat. A pince két vége félköríves, kőboltozatú. A középső résznek téglaboltozata van, mely a XVIII. Században uralkodó barokk ízlést mutatja. Úgy gondoljuk, hogy ezt a részt a XVIII. század első felében építették át. A XVI. és XVII. század a török háborúk ideje volt. E háborús és nyomorúságos időkben jó ha az épületet a pusztulástól meg tudták őrizni. Mivel 1621. óta a gyülekezetnek állandóan volt lelkésze, annak lakásáról gondoskodni kellett. Mindezeket figyelembevéve azt gondoljuk, hogy az épület beosztása, falai az évszázadok során nem változtak és lényegében olyanak épült, mint amilyen az átalakítás előtt volt.

Milyen célra épült?

Fényes Elek, Bátorfi Lajos és Pesthy Frigyes feljegyezték az a vélekedést, hogy a vilonyai lelkészlakás valamikor görög barát kolostor volt. Az igazság etéren az, hogy semmi hiteles történeti adatot nem találtunk arra, hogy Vikonyán valamikor is lett volna valamilyen szerzetes rend. Azontúl a középkori kolostorok nem is olyan beosztásúak voltak, mint a vilonyai lelkészlakás. 1958. szeptember 4-én lehívtam dr. Entz Géza professzort, az Országos Műemléki Felügyelőség főosztályvezetőjét. Ő előzőleg írt egy tanulmányt az alsóörsi gótikus udvarházról, a Guath Péter féle házról. Mikor lelkészlakásunkat megnézte, az volt a véleménye, hogy ez annak testvér épülete és hasonló korban keletkezettek. Az alsóörsi házat Entz Géza nemesi lakóháznak tartja, így a mi lelkészlakásunk is lakóház céljára épülhetett. Dr. Dornyai: Bakony c. 1927-ben megjelent könyvében úgy véli, hogy a lelkészlakást a község középkori földesura, a fehérvári káptalan építhette lelkészlakásának, vagy gazdaság vezetője részére.

Miért építették át?

Mint láttuk, Fényes Elek már 1836-ban az írta róla, hogy az egész épület felette roskadozó állapotban van. Bátorfi Lajos 1878-ban megjelent könyvében egyenesen életveszélyesnek látja az épületet. „A szobák még most is azon rettenetes és tsaknem fél öl átmérőjű tölgyfa gerendákon nyugosznak, melyek a falakba bizonyosan az épület kezdődésével tevődtek. Négy százados, molyok, férgek fogainak kitétetett, porlódásra kárhoytatott fákra bízni az életet, nagy szerencsétetés! És nem lehet megmondani igazán: a benn lakónak bátorságát csudálja-e az ember, vagy azoknak a hidegvérőségüket és gondatlanságokat, akik lelki pásztorjoknak életével ily keveset tudnak gondolni?!”

Az 1906-ban megjelent műemléki könyv szerint is „a prédikátori lakás roskadozóban van.” Bármennyire életveszélyesnek és roskadozónak látták is a kívül állók a házat, még 34 év múlva, 1912-ben sem azért építették át, mert összeroskadt, hanem mert a régi épület nem felelt meg az akkori lakásigényeknek. 1907. október 3-án meghalt Szűcs Béla lelkész. A presbitérium, hogy az egyházközösség zilált anyagi helyzetét rendbe hozza, öt évi papszünetet kért. Segesdy Miklós esperes azonban azt válaszolta, hogy az egyházi törvény papszünetet nem ismert, a lelkészi állást be kell tölteni. A presbitérium először Csomasz Dezső móri, majd Gózon Gyula szentgáli lelkészt hívta meg, de a meghívást egyik sem fogadta el. Ekkor arra a következtetésre jutottak, hogy a régi korszerűtlen lakásba nem kapnak lelkészt, tehát újjá kell építeni (zárójelben megjegyezhetjük, hogy jobb állásból egy gyengébbe senki sem szokott elmenni. Mórról, vagy Szentgálról nem csoda, ha nem kaptak lelkészt).

Hogyan történt az átépítés?

Az esperes által közzétett pályázati hirdetemény alapján a pályázó lelkészek közül Horváth Lajost választotta meg a gyülekezet az 1919. április 14-én tartott lelkészválasztó gyűlésen. A lakás újjáépítése tehát az ő közreműködésével történt meg. Mint a jegyzőkönyvekből kitűnik, Horváth Lajos a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumban ígéretet kapott jelentős államsegélyre. Ennek alapján felkérték az államépítészeti hivatal főmérnökét a szándékolt helyreállítások megvizsgálására. (1911. szeptember 6.) Majd november 27-én pályázatot hirdettek az átépítésre. A beérkezett költségvetések közül Gyökeres János építőmesterét találták legkedvezőbbnek, így vele bocsátkoztak tárgyalásba. Január 9-én meg is egyeztek Gyökeressel, de ezen az egyezségeen még több rendbéli változást történt. 1912. májusában elkezdték bontani a házat és május 29-én már a bontási anyagokból árverésen 233,30 koronát bevételeztek. Gyökeressel a végleges megállapodás június 12-én történt meg. Molterer János, az államépítészeti hivatal főmérnöke jelenlétében. Eszerint Gyökeres 13.500 korona általánýár fejében felépíti a lelkészlakást melléképületeivel együtt. Ezen felül épít az iskolához és a tanítólakáshoz beton lépcsőket. Az istállón és kamrán végez munkákat. A káplánszoba falait és kéményét felemeli. Az egyház az előző megállapodásban már megígért fuvarokat teljesíti. Az átépítés az épületet lényegesen átalakította. Négy szobát, konyhát, fürdőszobát, kamrát, előszobát építettek. Az előszobában helyezték el a vízöblítéses WC-t. A boros pince utca felőli lejárátát elzárták és az istállóból mosókonyhát alakítottak ki. A lakás és

a káplán szoba közé istállót és pajtát építettek. Az épületet hódfarkú cseréppel fedték. Az újjáépített épületet szeptember 8-án ünnepélyesen felavatták. Gyökeres Jánosnak a kialkudott 13.500 koronát kifizették. A vallás és közoktatásügyi minisztérium az építkezéshez 10.082,46 korona segélyt adott. Az egyházközösség váltóra vett fel 3.249,54 koronát. A kölcsön négy váltón volt.

Ha azt nézzük, hogy milyen volt az egyház anyagi helyzete, amikor az építkezésbe belevágtak, eléggé rossz képet kapunk. Az egyház legfőbb bevételei az államsegélyek voltak: 1.785,29 korona adócsökkentési államsegély, 151 korona tandíjpótló államsegély, 473,32 korona iskolai dologi állam segély. Egyházi adóból 644,59 korona folyt be. Bírói úton behajtottak 199,68 korona hátralékot. A földbérlet 270 korona volt. Az évi perselypénz 6,91 korona. Az 1911. év végén az egyháza lelkész és a tanító fizetésébe tartozott 1.088,38 koronával. Állami adó hátraléka 200 korona volt. A veszprémi takaréknál volt 1.000 korona adóssága.

Az építésre felvett adósságot 1915. december 22-én kifizették, de úgy hogy december 20-án 3.700 korona törlesztéses kölcsönt vettek fel. Ezt a kölcsönt aztán törlesztgették, de lényegében a háborús infláció révén elértéktelenedett.

Újabb renoválások

Az új lelkészlakást először 1931-ben renoválták 736 pengő költséggel. 1939-ben, amikor a leégett tanítólakást újjáépítették a lelkészlakáson is végeztek javításokat. 1940. decemberében a lelkészlakás udvarára kutat ástak 125 pengőért. 1945. januárjában a szélvihar megbontotta a tetőt. Sok kúpot és egyéb cserepet is leszórt. A kúpotakat akkor **Puskás** Pál deszkával pótolta. A rendes helyreállítás 1953. áprilisában, Fülöp Kálmán kurátorságában történt meg. A lakásról hiányzó cserepet a pajtáról leszedettekkel pótoltuk. A hiányzó részre más méretű cserepeket raktak, amelyeket Varga Lajoséktól ajándékba kapott az egyház. Az istálló és a pajta tetőszerkezete már régebben megcsúszott és a káplánház felé a csúcsfalat elnyomta. Félő volt, hogy a csúcsfal ledől. Bagdi József, miután a cserepeket leszedte, a tetőszerkezetet helyre húzatta és a megdőlt csúcsfalat is. Közben az iskola felől az eresz egy része is ledőlt, ezt is újra kellett falazni. Mivel egy előző javítás alkalmával az istállótetőn a cserép egy részét elfaragták, hogy az elhúzódtott tetőre passzoljanak, ezek helyett is kellett venni 450 db cserepet. Kúp cserepet 65 db-ot vettünk. Az összes javítás 2.964,68 Ft-ba került a munkadíjjal együtt.

1965-ben, Hajda Kálmán kurátorságában vaskapu, a lakás elé kerítés és járda készült 5.417,90 Ft költséggel. 1967-ben a villany átszerelése történt meg a padlásról a falakba. Ez 3.500 forintba került. Még ez évben, de már Takács István kurátorságában újra viharkár érte az épületet. Ennek kijavítása 1.389,80 forintba került. Ebből az Állami Biztosító 690 Ft-ot térített meg. 1949. februárban Erdélyi János evangélizációs szolgálatokat végzett gyülekezetünkben. Az istentiszteleteket egy részben a lelkészlakás nagy szobájában tartottuk. Akkor még a gyülekezeti tagoktól szedtünk össze erre az alkalomra ülőhelyeket. Később ezt a szobát gyülekezeti teremnek rendeztük be. 2.200 forintért harmóniumot, 3.134 Ft-ért székeket vettünk. Itt helyeztük el azt a faragott úrasztalát, amelyet 1897-ben készített az egyház számára a Zichy birtok akkori bérlője Lakat János. Ezt az asztalt a Művelődési Minisztérium Múzeumi főosztálya 67.037/64. szám alatt védetté nyilvánította. Ez az asztal eredetileg a templomban volt használatban. Amikor 1939-ben Hajda Gyula lelkész és neje márvány úrasztalát ajándékozott az egyháznak, került ki a használatból. A keresztelő kutat és edényeket 1912. május 26-án ajándékozta Hajda Gyuláné.

A vilonyai gyülekezetben szolgált lelkészek névsora

A XVII. századból a Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattárban és Thury Etele a Dunántúli Református Egyházkerület története című könyvében megjelent adatok alapján ismerjük több vilonyai lelkész nevét. Ezek az adatok egyházkerület jegyzőkönyveiben maradtak fenn.

Miskolczi Gergely 1621, 1622 években szerepel a jegyzőkönyvekben

Szenczi Major András 1627

1628-ban a vilonyai lelkészi állás üresedésben volt

Szentistváni Mihály 1629

Terjedi Márton 1640, 1643

Vépi Imre 1654

Köveskúti György 1657

Ila Bálint közli, hogy 1674-ben a vilonyai prédikátor szőlőjét

Elkobozták. Ezt a lelkészt Csopaki Imrének hívták.

Megyeri Dániel volt a lelkész 1708-ban.

Gyülekezetünkben 1723-tól vezetik az anyakönyveket. Ettől fogva a lelkészek nevét és szolgálati idejét az anyakönyvekből ismerjük.

Somlyai Baranyai János 1723-1765.

Kulcsár József 1765-1767.

Burgyán János 1767-1775.

Wály Simeon 1775-1783.

Burgyán István 1783-1789.

Klubecz János 1789-1818.

Pap István 1818-1829.

Márton Albert 1829-1866.

Pap Gábor 1867-1875.

Szűcs Béla 1875-1907.

Székely István helyettes lelkész 1907-1908.

Zergi Mihály " 1908

Szombathy István " 1908

Horváth Lajos 1909-1930

Hajda Gyula 1930-1944

A vilonyai gyülekezetben szolgált tanítók névsora

A vilonyai egyházközségnek régi idő óta volt iskolája. A tanítók nevét 1714-től ismerjük, részint a Zichy levéltárból, legfőképpen az egyházi anyakönyveinkből és jegyzőkönyveinkből. A tanítók egyben a falu jegyzői, azaz nótáriusok is voltak:

Papp Ferenc	1714
Megyeri János	1725
Szetmihályi János	1734
Zabolai Mihály	1746
Pápai Szekér János	1752
Bárdi Ferenc	1758
Almási István	1765
Regede László	1773
Simon (Simoni) János	1780
Jámbor József	1794
Kovács Mihály	1798
Markos Dániel	1807
Tegzes János	?
Újvári	?
Hodosi János	1727
Veszprémi Gergely	1739
Vásárhelyi Sámuel	1750
Szénási Gergely	1753
Földesi István	1761
Szilágyi István	1767
Beregszászi István	1775
Gizei János	1791
Mészáros József	1803
Klubecz Imre	1803
Dankó János	1809
Bíró Márton	1810

Nagy András	1816
Popély Mihály	1825
F.G.	1834-
Asztalos Dániel	1841-1844
Vári Nagy Sámuel	1844-1884
Kajári Dezső s. tanító	1885
Kazó Imre s. tanító	1886
Kerekes József s. tanító	1889
Molnár Béla	1878-1879
Balassa Kálmán h. tanító	1890
Bartos Lajos h. tanító	1891
Balassa Kálmán	1893
Szily József	1894-1895
Nagy Dénes	1895-1914
Csonka Árpád	1824-1927
Bartha Ferenc	1927-1947
Mészáros György	1947-1948, amikor az iskolákat államosították.

Azoknak a könyveknek a jegyzéke, amelyekben a vilonyai műemlék templomról és lelkészlakásról olvashatunk:

Fényes Elek	Magyarország mostani állapota statisztikai és geográfiai tekintetben. 1836
Bátorfi Lajos	Adatok Zala megye történetéhez. V. kötet .1878
Magyarország Műemlékei	1906
Békefi Reming	A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. 1907
Genthon István	Magyarország műemlékei. Bp. 1951
Genthon István	Magyarország művészeti emléke
Entz Géza-Gerő László	A Balaton környék műemlékei. 1958
R. Tombor Ilona	Régi festett asztalos munkák a XV-XIX században Bp. 1967
R. Tomor Ilona	Magyarországi festett famennyezetek és fokon- emlékek a XV-XIX századból. Akadémiai kiadás

- Archeológiai Értesítő 1902. 440-41. lapon
- Szeghalmi Gyula Dunántúli vármegyék. 1940
- Myskovszky E. A magyar művészet története 1906. 82. oldal
- A kirándulók és a nagyközönség részére készített úti könyvekben (kalauzokban) is olvashatunk műemlék épületeinkről. Ezek közül a következőket említem:
- Dornyai Bakony. 1927. évi kiadásában a 148. oldalon
- Dr. Sági Károly – dr. Zákonyi Ferenc:
Balaton. Panoráma útikönyv. 1970-ben jelent meg.
- Dr. Zákonyi Ferenc Balaton. Panoráma mini útikönyv 1974
- Magyarország. Panoráma útikönyv 1967-ben jelent meg.
- Vilonya múltjára történeti adatokat közlő könyvek közül megemlítem:
- Kumurovitz L. Bernát Veszprémi regeszták 1301-1387
- Dr. Pákay Zsolt Veszprém vármegye a török hódoltság korában az adóösszeírás alapján. 1942.
- Ila Bálint Veszprém megye helytörténeti lexikona
Budapest, 1964.
- Ezeknek adatait ebben a füzetben használtam fel.

Vilonya református gyülekezete, polgárai, köszönetüket fejezik ki

TEMESVÁRI KÁLMÁN

Református lelkésznek, aki 1944 – 1977 –ig volt községünk lelkipásztora, és Vilonya község műemlékeiről a leírtakat összegyűjtötte, összeállította a jelen- és utókor számára.

Ugyancsak köszönetünket fejezzük ki azoknak, akik segítségükkel hozzájárultak a nyomtatásban történő kiadáshoz, így:

a Vilonya-i Református Egyházközösségnek,